

GUY DE MAUPASSANT

Z PAŘÍŽE
A VENKOVA



PRAHA 1965

STÁTNÍ NAKLADATELSTVÍ
KRÁSNÉ LITERATURY
A UMĚNÍ

KULIČKA

Několik dní po sobě už táhly přes město trosky rozprášené armády. Nebylo to ani vojsko, jen neuspořádané hordy. Vojáci měli dlouho neholené špinavé vousy, stejnokroje rozedrané a šli kupředu malátně, bez útvaru, nikde žádný prapor. Všichni vypadali utrmácení, úplně schvácení, byli neschopní na něco pomyslet nebo se k něčemu rozhodnout, jako by pochodovali už jen ze setrvačnosti, a sotva zůstali stát, padali únavou. Nejvíc bylo mezi nimi vidět záložníků, mírumilovných lidiček, až donedávna poklidných soukromníků, hrbících se nyní pod tíhou pušek; pak také čilé vojáčky z mobilní gardy, schopné stejně rychle se nadchnout jako podlehnout panice, pohotové stejně tak utíkat jako hnát útokem; mezi nimi se tu a tam objevilo několik červených kalhot, pozůstatky divize rozdrcené v nějaké velké bitvě; a se všemi těmito nesourodými pěšáky šli v jedné řadě zasmušilí dělostřelci; tu a tam se zablýskla i helma těžkonohého dragouna, který jen s námahou stačil lehčímu kroku pěších.

Potom přecházely pluky ostrostřelců, nesoucí hrdinné názvy jako „Mstitelé porážky“, „Odsouzenci na smrt“, „Vykonavatelé rozsudku“; vojáci vypadali jako loupežníci.

Jejich velitelé, bývalí obchodníci s látkami nebo s kořením, kramáři, prodávající až donedávna za

pultem lůj nebo mýdlo, toho času příležitostní válečníci, kteří dostali důstojnickou hodnost jen proto, že měli hodně peněz nebo dlouhé kníry, byli ověšeni zbraněmi, obaleni flanelem a pokryti prýmky; halasně mluvili, přeli se o válečných plánech a vypadalo to, jako by celá dokonávající Francie ležela na jejich bedrech pivních chvastounů; přitom však měli často nahnáno i ze svých vlastních vojáků, vykutálených šibeničníků, kteří uměli být stateční až do krajnosti, ale dovedli také drancovat a pít.

Co nevidět prý už obsadí Rouen Prušáci.

Národní garda, která už dva měsíce konala velice opatrné průzkumné výpravy do okolních lesů – při nichž zaujímal bojové postavení pokaždé, když v křoví zašustil zajíc, a občas zastřelila svou vlastní hlídku –, se nyní rozešla do svých domovů. Její zbraně, uniformy, celá ta smrtonosná zbroj, v níž ještě donedávna naháněla hrůzu patníkům na všech státních silnicích v okruhu tří mil, všechno bylo najednou to tam.

Konečně poslední francouzští vojáci přešli Seinou a přes Saint-Sever a Bourg-Achard táhli dál k Pont-Audemeru. Za nimi až úplně nakonec šel pěšky mezi dvěma ordonančními důstojníky zoufající generál, který už s těmito nesourodými zbytky nemohl vůbec nic podniknout, a sám nevěděl, co počít uprostřed této strašlivé porážky národa, zvyklého vždy vítězit a nyní vzdor své legendární statečnosti poraženého na hlavu.

A potom se nad městem rozhostil hluboký klid, hrůzyplné a tiché očekávání. Nejednen panděratý

měšťan, kterého obchodování už dávno připravilo o mužnost, čekal s úzkostí v duši na příchod vítězů a třásl se strachem, aby jeho rožeň nebo velký kuchyňský nůž nebyl považován za zbraň.

Zdálo se, že se život zastavil; obchody byly zavřené, ulice ztichlé. Jen občas přeběhl těsně u zdi nějaký občan, vyděšený tím tichem.

Za toho úzkostného čekání si každý přál, aby tu nepřítel už byl.

Druhý den po odchodu francouzského vojska najednou odpoledne, kde se vzali tu se vzali, projelo bleskurychle městem několik hulánů. Pak, o něco později, se začala z Kateřinského vrchu řinout dolů temná masa vojska, a zároveň se objevily dva další proudy, valící se po darnetalské a boisguillaumské silnici. Předvoje všech tří armád se střetly přesně ve stejnou chvíli na Radničním náměstí; a to už všemi okolními ulicemi přicházelo další a další německé vojsko, rozvíjející své šiky; dláždění dunělo jejich rázným a odměřeným krokem.

Před domy, které vypadaly jako vymřelé a liduprázdné, se ozývaly povely, vykřikované neznámou hrdelní řečí; za zavřenými okenicemi zatím všechny oči číhavě vyhlížely vítězné vojáky, kteří na základě válečného práva byli teď pány města, majetku i životů. Obyvatelé ve ztemnělých pokojích prožívali šílený děs, jako kdyby měl nastat konec světa, jako při nějaké obrovské smrtící přírodní pohromě, proti níž žádná moudrost ani síla není nic platná. Neboť takový pocit se dostavuje pokaždé, když je zvrácen ustálený pořádek věcí, když najednou přestane existovat

bezpečnost, když všechno, co bylo až dosud chráněno zákony lidí nebo zákony přírody, je najednou vydáno napospas nevědomé a rozběsněné hrubé síle. Zemětřesení, pohřbívající celý národ v troskách hroučících se domů; rozvodněná řeka, valící s sebou mrtvoly utopených venkovanů spolu s kravskými zdechlinami a trámy servanými ze střech; anebo vítězná armáda, pobíjející všechny, kdo se postaví na odpor, a ostatní odvádějící do zajetí, drancující ve jménu meče a velebící svého boha duněním děl, to vše jsou stejně strašlivé metly, beroucí všechnu víru ve věčnou spravedlnost, všechnu důvěru v ochranu nebes a v lidský rozum, kterým nás od mládí učili.

Ale mezitím už zaklepaly na každé dveře malé skupinky vojáků a vzápětí zmizely v domech. Po vpádu přišlo obsazení. Poraženým nadešla povinnost ukázat vítězům přívětivou tvář.

Po nějaké době, když přešla první hrůza, rozhostil se znovu klid. V mnoha rodinách jedl pruský důstojník společně se všemi u stolu. Někdy byl dobře vychovaný, ze zdvořilosti litoval Francii a říkal, jak je nerad, že musel do té války jít. Domácí lidé mu za takové smýšlení byli vděční – a pak, vždyť nemohou vědět, kdy ho budou potřebovat. Když si ho budou hledět, možná že pak dostanou k živení o pár vojáků méně. A proč vůbec se chovat urážlivě k někomu, na kom jsme úplně závislí? To by nebylo vůbec hrdinství, nýbrž jen nerozvážná smělost. A smělostí už rouenští občané dávno nehřeší jako v dobách, kdy se jejich město proslavilo hrdinnou obranou. Nakonec si říkali, vmlouvající se na proslavenou francouzskou

zdvořilost, že je přece dovoleno být doma přívětivý, jen když se k cizímu vojákovi nechováme důvěrně na veřejnosti. Venku se k němu tedy neznali, ale doma si s ním vždycky byli ochotni popovídat, a tak se Němec každý večer o něco déle hřál u rodinného krbu.

I město samo na sebe pozvolna bralo svůj obvyklý vzhled. Francouzi ještě téměř nevycházeli z domu, ale po ulicích se hemžili pruští vojáci. A celkem vzato, důstojníci modrých husarů, arogantně vláčející po dláždění své dlouhatánské šavle, se nechovali k obyčejným civilistům o mnoho přehliživěji než důstojníci francouzských polních myslivců, kteří ve stejných kavárnách popíjeli loni.

Ale přesto bylo něco ve vzduchu, něco těžko postižitelného a nezvyklého, nesnesitelná cizácká atmosféra; všechno bylo načichlé jakýmsi pachem, pachem invaze. Všude ho bylo cítit, v domech i na náměstí, ba i jídlo chutnalo jinak, a lidé měli pocit, jako by byli na cestách, někde velmi daleko, mezi necivilizovanými a nebezpečnými kmeny.

Vítězové požadovali peníze, mnoho peněz. Obyvatelé pokaždé zaplatili; byli ostatně zámožní dost. Ale čím je normandský obchodník zazobanější, tím větší utrpení mu působí každá oběť, kterou musí přinést, každá sebenepatrnější částička majetku, která utíká do cizích rukou.

A zatím na dvě tři míle pod městem po proudu řeky, u Croissetu, Dieppedallu nebo Biessartu, námořníci a rybáři co chvíli vylovili z vody mrtvolu nějakého Němce, který byl pod uniformou už celý nafouklý a byl zapíchnut nožem, ubit dřevákem nebo

měl lebku rozbitou kamenem, anebo ho prostě někdo shodil z mostu do vody. Řeka pohřbívala ve svém bahně všechny tyto temné a divoké projevy spravedlivé odplaty, neznámá hrdinství, tichá přepadení, která jsou nebezpečnější než bitvy za bílého dne, a přitom za ně nekyne žádná sláva.

Nenávist k cizákovi totiž dovede vždy vtisknout zbraň do ruky několika neohroženým lidem, ochotným zemřít pro ideál.

Nakonec však, když vetřelci – třebaže podrobovali celé město železné kázni – se nedopouštěli žádného z těch hrůzných činů, o kterých šla pověst po celou dobu jejich triumfálního postupu, dodali si obyvatelé znovu odvahy a místním obchodníkům znovu ovládly mysl potřeby obchodu. Někteří měli v sázce velké peníze v Havru, který byl ještě obsazen francouzskou armádou, a chtěli se pokusit dojet po souši do Dieppu; odtud pak by se snad dostali do Havru lodí.

Použili vlivu německých důstojníků, s nimiž se znali, a dostali povolení k odjezdu, podepsané velicím generálem.

Objednali tedy velký čtyřspřežní dostavník, a když se u povozníka přihlásilo celkem deset osob, bylo dohodnuto, že vyjedou v úterý ráno ještě před rozedněním, aby nevzbudili příliš velkou pozornost.

Několik dní už byla země ztuhlá mrazem; v pondělí kolem třetí hodiny se od severu přihnaly těžké černé mraky a přinesly sníh, který pak padal bez ustání celé odpoledne a celou noc.

V půl páté ráno se cestující sešli na dvoře Normandského hotelu, odkud se mělo vyjet.

Byli ještě celí rozespálí a drkotali se zimou, přestože byli zachumlaní do plédů a pokrývek. Potmě na sebe skoro ani neviděli; všechny postavy, nadité do těžkých zimních šatů, vypadaly jako otlí faráři v dlouhých klerikách. Ale dva z nich se navzájem poznali, vzápětí k nim přistoupil třetí, a tři muži se dali do řeči: „Vzal jsem s sebou ženu,“ povídá jeden. – „Já také.“ – „A já také“. – První dodal: „Do Rouenu se už nevrátíme, a kdyby se Prušáci měli přiblížit k Havru, odjedeme do Anglie.“ – Všichni měli stejné plány, protože byli podobného založení.

Mezitím však do vozu stále ještě nikdo nezapřahal. Chvilími se z jedné temných dveří vynořila malá lucerna, kterou nesl čeledín, ale hned zas zmizela ve vedlejších. Zevnitř ze stavení bylo slyšet dupání koní, ztlumené hnojem a podestýlkou, a klení mužského hlasu, který jim domlouval. Tiché chřestění rolniček svědčilo o tom, že se koním navlékají postroje; chřestění za chvíli přešlo v jasný a nepřetržitý cinkot, pravidelně doprovázející přešlapování zvířat; jen chvílemi cinkot ustával, ale vzápětí se znovu ozval při prudším cuknutí a zároveň bylo slyšet temnou ránu, jak okované kopyto duplo do země.

Dveře se najednou zavřely. Všechny zvuky utichly. I promrzlí měšťané zmlkli; stáli bez hnutí, ztuhlí zimou.

Bílé vločky se snášely k zemi jako nepřetržitý mihotavý závoj; pod ledovým popraškem všechny věci poznenáhlu ztrácely tvar; a do hlubokého ticha mlčenlivého města, pohřbeného pod zimním příkrovem, bylo slyšet jen ono neurčité, nepostižitelné

a splývající šustění padajícího sněhu, jež lze spíš vycítit než uslyšet, víření lehoučkových atomů, jež jako by naplňovaly všechny prostor a přikrývaly celý svět.

Znovu se objevil čeledín s lucernou; táhl na oprati rozespaleho koně, kterému se zřejmě nechtělo ven. Přistavil ho k oji, zapjal postraňky a pak ho ještě dlouho obcházel a utahoval postroje; měl totiž jen jednu ruku volnou, ve druhé držel svítilnu. Když se chystal jít pro druhého koně, zpozoroval všechny cestující, jak tu stojí bez hnutí, celí už zasněžení, a řekl jim: „Proč nenastoupíte dovnitř do vozu, budete aspoň schovaní!“

To je zřejmě ještě nenapadlo, a tak se nahrnuli ke dveřím. Tři pánové usadili své ženy až úplně vpředu, pak nastoupili sami, a teprve po nich se bez jediného slova usadily na zadních sedadlech ostatní neurčité zahalené postavy.

Podlaha byla pokryta slámou a všichni do ní zabořili nohy. Dámy na předních sedadlech si zapálily malá měděná ohřívadla na tuhý líh, která si přinesly s sebou, a chvíli se mezi sebou potichu bavily o tom, jaké jsou to báječné přístroje; opakovaly jen to, co už stejně dávno věděly.

Konečně byl dostavník zapřažen – dali šest koní místo čtyř, protože v tom sněhu bude co táhnout – a něčí hlas se zvenčí zeptal: „Jsou tu všichni?“ – „Ano,“ ozvalo se zevnitř. A tak vyjeli.

Vůz jel pomalu, pomaloučku, krok za krokem. Kola se bořila do sněhu; celá korba sténala a tlumeně vrzala; koně se smekali, odfukovali, kouřilo se z nich; a kočí bez ustání práskal dlouhatánským bičem, který

poletoval na všechny strany, svíjel se a vymršťoval jako tenký had, a pokaždé zasáhl prudkým švihnutím některý kulatý hřbet, který se vzápětí napjal ještě větším úsilím.

Mezitím nepozorovaně přibývalo světla. Lehoučké vločky, které jeden z cestujících, čistokrevný Roueňan, přirovnal k bavlněnému chmýří, už přestaly padat. Kalné polosvětlo se prodíralo těžkými mraky, od nichž se tím výrazněji odrážela bělostná krajina; tu a tam se na ní objevila buďto řada vysokých stromů obalených jinovatkou, anebo chalupa příkrčená pod sněhovým čepcem.

V dostavníku se cestující začali v tom ponurém ranním světle navzájem zvědavě prohlížet.

Až úplně vpředu, na nejlepších místech, podřimovali naproti sobě pán a paní Loiseauovi, majitelé velkoobchodu vínem z ulice Grand-Pont.

Loiseau začínal kdysi jako příručí u majitele firmy, který pak přišel na mizinu; Loiseau po něm obchod koupil a vydělal pěkné jmění. Prodával velmi lacino do malých venkovských vináren velmi špatné víno a mezi svými známými i přáteli se těšil pověsti prohnaného filuty, pravého Normandana, taškáře a veselé kopy.

Jako šejdír byl tak dokonale proslaven, že jednou při večíрку na prefektuře si ho s velkým úspěchem dobral i pan Tournel, místní veličina jakožto autor četných posměšných bajek i písní a jízlivý vtipálek; když viděl, jak dámy začínají trochu klimbat, navrhl, aby si chvíli vyprávěli o „Loiseauovi Křtitelovi“. Jeho výrok se vzápětí rozletěl všemi salóny a maloměšťáci

se pak ještě celý měsíc měli čemu smát, div si nevykloubili sanice.

Kromě toho byl Loiseau také proslaven svými šprýmy, všelijakými dobrými i špatnými žerty; a pokaždé, když o něm někdo mluvil, musel ihned dodat: „Ten Loiseau je ale za všechny peníze!“

Postavy byl malé, ale vynikal objemným bříškem, kulatým jako balónek; nad ním zářil červený obličej mezi prošedivělými licousy.

Jeho žena byla vysoká, statná, rázná, měla silný hlas a uměla se rychle rozhodovat; vnášela řád a počtářského ducha do jejich obchodu, který on oživoval svou čilostí a veselostí.

Vedle nich seděl o něco důstojněji – neboť patřil k vyšším vrstvám – pan Carré-Lamadon, vážený člověk, zaujímající pevné postavení v bavlnářském průmyslu, majitel tří prádelen, důstojník Čestné legie a člen krajské rady. Po celou dobu Císařství byl čelným představitelem mírné opozice, a to jen proto, aby si mohl dát dražé zaplatit svůj souhlas s režimem, proti němuž bojoval rytířskými zbraněmi, jak sám říkával. Paní Carré-Lamadonová, mnohem mladší než manžel, představovala útěchu pro důstojníky z dobrých rodin, poslané sloužit do Rouenu.

Seděla naproti svému muži, drobná, roztomiloučká, hezoučká, schoulená do klubička v kožešinách, a rozhlížela se nešťastným pohledem po ubohém vnitřku dostavníku.

Její sousedé, hrabě Hubert de Bréville s chotí, se honosili jedním z nejstarších a nejzvučnějších šlechtických jmen v celé Normandii. Hrabě, starý

šlechtic s velkopanskými způsoby, se snažil účesem i vousem ještě zdůraznit svou přirozenou podobu s Jindřichem IV. králem francouzským, který podle jisté pověsti, jíž se rodina chlubila, prý kdysi jisté dámě z rodu Brévillů dopomohl k dítěti, v důsledku čehož se její manžel pak stal hrabětem a guvernérem kraje.

Hrabě Hubert byl rovněž členem krajské rady; byl vedoucím představitelem strany orleanistů. Okolnosti kolem jeho svatby s dcerou malého rejdaře z Nantes zůstaly odjakživa zahaleny tajemstvím. Ale protože hraběnka měla výtečné vystupování, uměla přijímat hosty jako nikdo jiný – povídalo se o ní dokonce, že ji kdysi miloval jeden ze synů Ludvíka Filipa –, dvořila se jí všechna šlechta a její salón byl stále prvním v kraji, jediným salónem, kde se ještě uchovaly někdejší dvorné způsoby a kam neměl přístup každý.

Majetek Brévillů, skládající se vesměs z pozemků, byl odhadován na půl miliónu franků ročního důchodu.

Těchto šest osob na předních sedadlech tvořilo tedy uzavřený kroužek dobře situované společnosti, společnosti počestných lidí bez starostí a s pevnými příjmy, kteří se těší vážnosti, uznávají náboženství a mají zásady.

Zvláštní náhodou se na jedné lavici octly samé ženy; vedle hraběnky seděly ještě dvě jeptišky, které bez ustání louskaly dlouhé růžence a drmolily otčenáše a zdrávasy. Jedna byla stará a s tvářemi poďobanými od neštovic, jako kdyby byla zblízka dostala přímo do obličeje plný zásah broků. Druhá byla křehoučká, měla hezký, chorobně vypadající

obličej a pod ním souchotinářskou hrud', vysátou onou sžírající vírou, z jaké se rodívají mučedníci a mystikové.

Naproti jeptiškám seděli muž a žena, k nimž se soustředily všechny pohledy.

Muž byl všeobecně známý „demokrat“ Cornudet, postrach všech ctihodných občanů. Dvacet let už smácel svůj dlouhý zrzavý vous v pivních sklenicích všech demokratických hospod. S kamarády z mokré čtvrti propil dost slušné dědictví po otci, někdejším cukráři, a pak netrpělivě čekal na republiku, od níž si sliboval přiměřené místo, zasloužené tolika útratami, vypitými na zdraví revoluce. Čtvrtého září si nechal namluvit, zřejmě od nějakého vtipálka, že ho jmenovali prefektem; ale když už se hotovil nastoupit úřad, kancelářští zřízenci, kteří byli toho času jedinými pány na prefektuře, ho odmítli vůbec vpustit dovnitř; a tak byl donucen k ústupu. Jinak to byl ostatně velmi dobrosrdečný chlapík, nikomu neublížil a vždy byl ochotný všude pomáhat. S nedostižným zápalem se ujal organizování obrany. Dal vykopat jámy v polích, zporážet všechny mladé stromy v okolních lesích, nastavěl záseky na všech silnicích, a když se nepřítel přiblížil, s pocitem uspokojení nad vykonanými přípravami se honem stáhl do města. Teď se domníval, že bude moci být užitečnější v Havru, kde bude nutno vykopat další zákopy.

Žena sedící vedle něho byla jednou z těch, jimž se říká lehké; proslavila se svou předčasnou tělnatostí, za níž také vděčila přezdívce Kulička. Byla pomenší, všude pěkně kulaťoučká a kyprá, až skoro sádelnatá, i

prsty měla baculaté a v kloubech zúžené, takže trochu připomínaly věnec špekáčků; napjatá kůže se na ní jen leskla a pod šaty se jí dmulo obrovské poprsí. Při tom všem však byla velmi vábná a pořád velmi vyhledávaná, tak byla svěží, radost pohledět. Obličej měla jako červené jablíčko, jako pivoňkové poupě v rozpuku; svítily v něm nahoře dvě překrásné oči, překryté hustými dlouhými řasami, které je zahalovaly tajemným stínem; a dole rozkošná drobná ústa s lesklými dětskými zoubky a vlhkými rty, jen je líbat. Navíc prý měla ještě celou řadu dalších nedocenitelných kvalit.

Jakmile ji spolucestující poznali, ozvalo se mezi počestnými dámami šuškáni a slova „nevěstka“ a „všem pro hanbu“ byla slyšet tak nahlas, že Kulička zvedla hlavu. Rozhlédla se dokola po všech sousedech tak vyzývavým a sebejistým pohledem, že se ihned rozhostilo naprosté ticho a všichni sklopili oči vyjma Loiseaua, který po ní rozjívěně pokukoval.

Ale brzo se mezi třemi dámami znovu rozpředl hovor; přítomnost té holky je rychle sblížila, udělal z nich rázem téměř důvěrné přítelkyně. Měly za to, že jejich důstojnost řádných manželek musí utvořit pevný svazek proti této nestydaté prodejné ženštině; neboť počestná manželská láska se na svou volnou kolegyni odjakživa dívá trochu spatra.

Pány zas sblížil při pohledu na Cornudeta jakýsi konzervativní instinkt; začali se bavit o penězích, dávajíce okázale najevo pohrdání k těm, kdo peníze nemají. Hrabě Hubert vypočítával, jaké škody mu Prušáci způsobili, jaké ztráty mu vzniknou na

ukradeném dobytku a zničené úrodě; říkal to všechno s velkopanským sebevědomím desetinásobného milionáře, který si na všechny ty škody za rok už ani nevzpomene. Pan Carré-Lamadon, v bavlnářském průmyslu dost postižený, si už předtím poslal do Anglie šest set tisíc franků, maličkost pro strýčka Příhodu. A Loiseau, ten šikovně prodal francouzské intendanci všechno špatné víno, které mu leželo ve sklepě, takže mu stát dluží obrovské peníze, a on doufá, že je teď v Havru dostane vyplaceny.

A všichni tři po sobě přátelsky pomrkávali. Třebaže byli z rozdílných společenských vrstev, cítili, že je sbratřují peníze, že patří všichni k onomu velkému společenství majetných Udí, kteří mohou zacinkat zlatem, sotva strčí ruku do kapsy u kalhot.

Dostavník jel tak pomalu, že v deset hodin neurazili ještě ani čtyři míle. Třikrát museli už všichni muži vystoupit a šlapat do kopce pěšky. Začínali mít jisté obavy, neboť se mělo obědvat v Tôtes, a teď už začínali pochybovat, zda tam vůbec do večera dojedou. Každý už vyhlížel, nezahlédne li u cesty nějakou hospodu, když tu najednou dostavník uvázl v závěji a trvalo celé dvě hodiny, než ho vyprostili.

Hlad vzrůstal a všem zakaloval mysl; přitom nebylo na obzoru vidět jedinou zatuchlou hospůdku, jediný výčep, neboť blízkost Prušáků a přechod vyhladovělých francouzských vojsk zaplašily veškeré soukromé podnikání.

Pánové se vydali shánět aprovizaci po okolních selských usedlostech, ale nedostali tam ani chleba, neboť opatrní sedláci už dávno poschovávali všechny

zásoby ze strachu, aby je nevyрабоvali vojáci, kteří neměli vůbec co na zub a zabavovali násilím všechno, co našli.

Asi v jednu hodinu po poledni Loiseau prohlásil, že už má tedy doopravdy v žaludku jaksepatří vymeteno. I všechny ostatní už drahnou chvíli sužovalo stejné trápení, a neodbytná potřeba jíst, neustále vzrůstající, zahubila v zárodku veškerý hovor.

Co chvíli někdo zadíval, po něm téměř vzápětí druhý, a tak všichni po řadě, podle své povahy, vychování a společenského postavení, buď hlučně anebo skromně, otevírali ústa a spěšně zakrývali rukou ten zející otvor, z něhož se valila pára.

Kulička se zatím už několikrát sehnula, jako by si něco hledala pod sukněmi. Pokaždé na chvíli zaváhala, rozhlédla se po ostatních a pak se zas pomalu narovnala. Všechny obličejy byly bledé a bolestně stažené. Loiseau prohlásil, že by takhle za šunčičku dal třeba i tisíc franků. Jeho manželka sebou zavrtěla jako na protest, ale pak se zas uklidnila. Nesnášela totiž, když se o vyhazování peněz třeba jen mluvilo, a nechápala, jak někdo může o takových věcech vůbec žertovat.

„Nu, dobře mi tedy zrovna není,“ připustil hrabě. „Proč mě jen nenapadlo vzít s sebou něco k jídlu?“

A podobnými výčitkami se trápili všichni.

Cornudet měl alespoň polní láhev s rumem. Nabídl i ostatním, ale všichni chladně odmítli. Jedině Loiseau upil dva hlty, a když láhev vracel, poděkoval: „Přece jen je to dobrá věc, člověka to zahřeje a zažene trochu hlad.“ Alkohol ho přivedl do dobré míry; navrhl, aby

to udělali jako na lodi v té písničce, totiž aby snědli nejtlustšího cestujícího. Tato nepřímá narážka na Kuličku se ostatních slušně vychovaných cestujících nelibě dotkla. Nikdo se na to neozval, jen Cornudet se pousmál. Obě jeptišky už přestaly odříkávat růženec, seděly bez hnutí s rukama zabořenýma do širokých rukávů, zarytě klopile oči a zřejmě přinášely za obět nebesům toto utrpení, jež na ně bylo sesláno.

Konečně ve tři hodiny, když byli zrovna uprostřed nekonečné roviny a široko daleko nebyla v dohledu jediná vesnice, se Kulička náhle sehnula a vytáhla zpod sedadla objemný košík, přikrytý bílým ubrouskem.

Vytáhla z něho nejdřív porcelánový talířek, potom jemný stříbrný pohárek, a nakonec hlubokou mísu, v níž byla zalita ve vlastní šťávě celá dvě rozporcovaná kuřata; a v košíku bylo vidět ještě všelijaké jiné zabalené dobroty, paštiky, ovoce, zákusky, prostě zásoby, které si Kulička připravila na tři dny, aby nemusela jíst hospodskou stravu. Mezi zabaleným jídlem bylo vidět i hrdla čtyř lahví. Vybrala si kuřecí křídlo, začala ho způsobně jíst a přikusovala k němu chřupavou žemličku, jakým se v Normandii říká „régence“.

Všechny pohledy byly na ni upřené. Vzápětí se rozšířila libá vůně a všichni začali chtěj nechtěj větřit; v ústech se jim vydatně sbíhaly sliny a v čelistech jim pod ušima bolestně cukalo. Nenávist přítomných dam k té holce vzrostla až k zuřivosti, málem měly chuť ji zabít anebo vyhodit z dostavníku ven do sněhu i s tím jejím pohárkem, košíkem a zásobami.

Ale Loiseau nemohl odtrhnout oči od mísy s kuřaty. „Tak se mi zdá, že milostivá byla předvídavější než my,“ prohodil. „Inu, jsou lidé, kteří dovedou vždycky myslet na všechno.“

Podívala se na něho: „Kdybyste měl také chuť... Však to není maličkost, od rána hladovět.“

Uklonil se: „To věru neodmítnu; když mám být upřímný, tak tedy už to nemohu vydržet. Válka je válka a člověk se nesmí upejpat, nemám pravdu, milostivá?“ Pak se rozhlédl kolem po ostatních a dodal: „V dnešní době musíme umět být vděční za každou laskavost!“

Měl noviny a rozložil si je po klíně, aby si neumastil kalhoty; pak vytáhl nůž, který nosil vždycky v kapse, napíchl stehýnko celé obalené rosolem, zakousl se do něho a začal je žvýkat s tak zjevným uspokojením, že se celým dostavníkem ozval zkormoucený povzdech.

Kulička však už pokorným a tichým hlasem nabízela jeptiškám, zda by si s ní také nechtěly vzít. Obě ihned přijaly, zamumlaly cosi na poděkování, a aniž zvedly oči, pustily se bleskurychle do jídla. Cornudet také neodmítl, když mu nabídla, a tak utvořili spolu s jeptiškami z novin rozprostřených na kolenou něco jako jídelní tabuli.

Ústa se jim bez ustání otvírala a zavírala; polykali, žvýkali a zuřivě hltali. I Loiseau se ve svém koutku tužil, seč byl, a šeptem pobízel manželku, aby si vzala také. Ta dlouho odolávala, ale nakonec, po bolestném zakručení, které jí proběhlo celými útroby, přece jen podlehla. Loiseau tedy velmi uhlazeně požádal

„roztomilou slečnu spolucestující“, zda si může vzít také jeden kousek pro svou paní.

„Ale jistěže,“ odpověděla Kulička s přívětivým úsměvem a podala mu mísu.

Vznikly rozpaky, když otevřeli první láhev červeného vína; byl jen jeden pohárek. Podávali si ho a každý si ho otíral, jen Cornudet, zřejmě z galantnosti, jej přitiskl ke rtům v místech ještě vlhkých od sousedčiných úst.

A hrabě de Bréville s hraběnkou, stejně jako pan Carré-Lamadon s chotí, obklopeni dotírající vůní potravy uprostřed lidí ze všech stran kolem nich žvýkajících, trpěli zatím muka, jimž se od věků říká Tantalova. Náhle se mladé továrníkově ženě vydral z hrudi vzdech, až se všichni po ní otočili. Byla bílá jako stěna. Oči se jí zavřely a hlava jí klesla, omdlela. Její muž, k smrti vyděšený, snažně prosil všechny o pomoc. Nikdo nevěděl co počít, když tu starší jeptiška podržela postižené hlavu, přitiskla jí ke rtům Kuliččin pohárek a vlila jí do úst trochu vína. Hezká paní sebou pohnula, otevřela oči, usmála se a prohlásila skomírajícím hláskem, že už je jí úplně dobře. Ale aby to na ni zase nepřišlo, přiměla ji jeptiška vypít ještě jeden plný pohárek vína. „To je jen od hladu, nic jiného,“ dodala.

Tu se Kulička začervenala, podívala se na čtyři spolucestující, kteří ještě hladověli, a rozpačitě vyhrkla: „Ale božínku, jestli si můžu troufat panstvu nabídnout...“

Zarazila se, protože měla strach, že jí na to odpovědí něco urážlivého. Ale Loiseau se ujal slova:

„Hrom to vem, v takovýchhle okolnostech jsou si přece všichni lidé bratři a musí si navzájem pomáhat. No tak, dámy, žádné upejpání a dejte si říct, k sakru. Víme my vůbec, jestli budeme mít dnes večer střechu nad hlavou? Touhle rychlostí nebudeme v Tôtes dřív jak zítra v poledne!“

Ale ještě se zdráhali, nikdo nechtěl přijmout první.

Rozřešil to hrabě. Otočil se k zakřiknuté Kuličce, nasadil slavnostní šlechtický obličej a řekl jí:

„S díky přijímáme a budeme vám zavázáni, milostivá.“

První krok byl rozhodující. Jakmile se odvážil jeden, začali se všichni bez okolků cpát. Za chvilku byl celý koš prázdný. Skrýval ještě játrovou paštiku, kvícalí paštiku, kus uzeneho jazyka, výtečné hrušky, jeden celý perník, zákusky a hrníček plný kyselých okurek a nakládaných cibulek, neboť Kulička jako všechny ženy měla k smrti ráda ostré věci.

Nebylo dobře možné pojídat zásoby té holky, a přitom na ni nemluvit. Dali se s ní tedy do řeči, nejdříve zdrženlivě, ale když viděli, že se umí chovat, pomalu rozvázali. Paní de Bréville a paní Carré-Lamadonová, které věděly vždy, co se ve společnosti sluší, k ní byly laskavé a pozorné. Zejména hraběnka dávala najevo onu přívětivou blahosklonnost velice vznešené dámy, kterou nemůže pošpinit styk s nikým, a byla k ní velmi roztomilá. Jedině statná paní Loiseauová díky své četnické povaze zůstala zamračená a mluvila málo, zato však hodně jedla.

Mluvalo se přirozeně o válce. Jeden po druhém vyprávěli o ukrutnostech Průšáků a o udatných činech

Francouzů; a všichni tito prchající lidé vzdávali hold statečnosti druhých. Brzy došlo na osobní zážitky a Kulička začala vyprávět, za jakých okolností odjela z Rouenu. Mluvila s nelíčeným pohnutím a oním vroucím, rozčileným hlasem, jakým se někdy nevěstky svěřují se svými dobrodružstvími. „Myslela jsem nejdřív, že budu moci zůstat,“ vyprávěla. „Zásob jsem měla plný dům a bylo mi milejší živit pár vojáků než se bůhvíkam stěhovat. Ale když jsem ty Prušáky viděla, nemohla jsem se udržet. Všechno se ve mně bouřilo zlostí a celý den jsem proplakala hanbou. Jo, kdybych tak byla mužský! Dívala jsem se na ně z okna, na ty tlusté dobytky s těmi jejich špičkami na helmách, a služka mě musela držet za ruce, abych jim nenaházela všechno na hlavu. Pak přišli také ke mně, abych je ubytovala, a já jsem prvnímu skočila na krk. Vždyť se dají zaškrtit zrovna tak snadno jako každý jiný! A já bych tohohle byla dočista uškrtila, kdyby mě nebyli odtáhli za vlasy pryč. Musila jsem se potom schovávat. A když se mi naskytna příležitost, odjela jsem; a tak jsem tady.“

Všichni ji za to velice chválili. Vzrostla tím u nich v úctě; oni sami takovou odvahu neměli. Cornudet ji poslouchal se souhlasným a blahosklonným apoštolským úsměvem, jako když farář slyší někoho velebit pánaboha; neboť tihle demokraté s plnovousem mají monopol na vlastenectví stejně jako velebníčkové na zbožnost. Pak pronesl sám několik plamenných frází, naučených z letáků, které se denně objevovaly na zdech, a nakonec předvedl řečnický

výkon, v němž nemilosrdně ztrhal toho „lotra napoleonského“.

Ale Kulička se rozlítla, protože byla přesvědčením bonapartistka. Zrudla jako krocán a rozhořčeně vykotala:

„Však bych ráda viděla, co byste byli dělali na jeho místě vy! To by to teprve vypadalo! Vždyť vy jste ho vlastně zradili! Kdyby vládli takoví uličníci, jako jste vy, to by pak už člověku nezbývalo nic jiného než se vystěhovat z Francie!“

Cornudet na to nehnul ani brvou a stále se jen opovržlivě a povzneseně usmíval, ale všem bylo zřejmé, že si co nevidět vjedou do vlasů. Tu se však do toho vložil hrabě a rozkacenou Kuličku nikoli bez námahy utišil tím, že přesvědčivým tónem prohlásil, že všechny názory je třeba respektovat, pokud jsou míněny upřímně. Nicméně hraběnka s paní továrníkovou, které jako všichni „lepší“ lidé měli v krvi mimovolnou nenávist k republice a zároveň, jako všechny ženy, chovaly pudovou náklonnost k oprýmkovaným a despotickým režimům, se najednou cítily chtěj nechtěj přitahovány k této prodejné holce, tak důstojně hájící své přesvědčení, jež bylo tolik podobné jejich názorům.

A košík byl prázdný. V deseti jim nedalo příliš velkou námahu ho do dna vyjíst, a litovali jen, že nebyl větší. Hovor ještě chvíli pokračoval, ale od té chvíle, kdy přestali jíst, už trochu chladněji.

Začal padat soumrak; šero poznenáhlu houstlo, až byla najednou úplná tma, a protože po jídle bývá zima ještě citelnější, začala se Kulička vzdor své tloušťce

třást. Paní de Bréville ji tedy nabídla ohřívadlo, v němž se už od rána vystříдалo několik náloží, a Kulička bez rozpakování přijala; cítila, že má nohy úplně zmrzlé. Paní Carré-Lamadonová a pani Loiseauová půjčily svá ohřívadla jeptiškám.

Kočí rozsvítil lucerny. Vrhaly jasné světlo na oblaka páry nad zpocenými hřbety posledního páru koní a na sníh po obou stranách silnice, který v pohyblivé záři luceren vypadal, jako by sám ubíhal.

Uvnitř ve voze už nebylo vidět vůbec nic. Pojednou se však mezi Kuličkou a Cornudetem ozvalo jakési zašustění a Loiseauovi, který se snažil zrakem proniknout tmou, se zdálo, že zahlédl, jak si vousáč spěšně odsedá, jako kdyby potichu dostal dobře mířenou ránu pěstí.

Vpředu na silnici se objevily malé ohnivé tečky. Blížili se k Tôtes. Měli za sebou jedenáct hodin jízdy, a připočteme-li k tomu čtyři zastávky, aby si koně oddechli a nažrali se ovsu, byli na cestě celkem čtrnáct hodin. Vjeli do městečka a před Živnostenským hostincem zůstali stát.

Dvířka se otevřela. Cestující uslyšeli dobře známý zvuk, zařinčení šavle o zem, a všichni se zachvěli. Vzápětí někdo cosi německy křikl.

Třebaže dostavník už chvíli stál, nikdo nevystupoval; jako by čekali, že budou ve dveřích všichni povražděni. Tu se objevil kočí, v ruce držel jednu z luceren a posvítil prudkým světlem do vnitřku vozu na dvě řady vyděšených tváří s otevřenými ústy a očima vytřeštěnými úlekem a hrůzou.

Vedle kočího stál v plném světle německý oficír, vysoký světlovlasý mladý muž, nadmíru hubený a upnutý v uniformě jako děvče ve šněrovačce; plochou čepici s nablýskaným štítkem měl na stranu a vypadal v ní jako anglický hotelový podomek. Obrovský knír z dlouhých tuhých štětín, po obou stranách se stále zužující a vyústující v jediný světlý chloupek, tak tenký, že nebylo vidět, kde končí, jako by mu tížil koutky úst a stahoval tváře dolů, takže mu rty sklesle visely.

Alsaskou francouzštinou vyzval cestující, aby vylezli ven. „Rračte vystoupit, támy a phánové,“ řekl koženě.

První uposlechly obě jeptišky; vystoupily povolně jako bohu odevzdané světice, zvyklé ve všem se podrobovat. Pak se objevil hrabě s hraběnkou, po nich továrník s chotí a hned za nimi Loiseau, postrkující před sebou svou statnější polovici. Sotva stanul na zemi, pozdravil důstojníka: „Dobrý den!“ Pudila ho k tomu daleko spíš opatrnost než zdvořilost. Důstojník, nadutý jako všemocní lidé bývají, se na něho jen podíval a neuznal ani za vhodné odpovědět.

Kulička s Cornudetem, třebaže seděli hned u dvířek, vystoupili až naposled, důstojně a hrdě, jak se sluší před nepřítelem. Kulička se snažila ovládnout a zachovat klid; demokrat si poněkud roztřesenou rukou tragicky pošklubával nazrzlý plnovous. Chtěli si oba zachovat důstojnost, neboť si uvědomovali, že při takovýchto setkáních je každý do jisté míry představitelem své země. Oba byli znechuceni úslužným chováním ostatních cestujících; Kulička

chtěla ukázat, že má víc hrdosti než její sousedky, počestné dámy, kdežto Cornudet si uvědomoval, že musí jít příkladem vstříc a celým svým vystupováním pokračovat v onom odbojném poslání, jež se započalo rozkopáváním silnic.

Vešli do rozlehlé kuchyně hostince, Němec si dal předložit povolení k odjezdu, podepsané vrchním velitelem, byla v něm uvedena jména, popisy osob a povolání každého cestujícího; dlouho si všechny přítomné pozorně prohlížel a porovnával je s napsanými údaji.

Pak najednou řekl: „V pošátku,“ a zmizel.

Tu si teprve všichni oddechli. Měli ještě hlad, večeře už byla objednána. Za půl hodiny prý bude hotova. A zatímco dvě služebné budily zdání, jako že se o ni starají, šli se cestující podívat do svých pokojů. Byly všechny na jediné dlouhé chodbě, na jejímž konci byly skleněné dveře s výmluvnou číslicí.

Konečně měli zasednout k večeři, ale vtom se objevil majitel hostince. Byl to bývalý koňský handlíř, tlustý a astmatický, v hrtanu mu neustále hvízdalo, chraptělo a chrčelo. Po otci podědil jméno Follenvie.

Zeptal se:

„Je tu slečna Alžběta Roussetová?“

V Kuličce to trhlo; otočila se:

„To jsem já.“

„Slečno, pruský důstojník si s vámi přeje okamžitě mluvit.“

„Se mnou?“

„Ano, s vámi, pakliže jste slečna Alžběta Roussetová.“

Zrozpačitěla, chvilku přemýšlela a pak prohlásila bez okolků:

„To je možné, ale já tam nepůjdu.“

Kolem ní se ozval šum, všichni si mezi sebou šeptali a dohadovali se, proč asi tam má jít. Hrabě k ní přistoupil:

„Nejednáte správně, milostivá, neboť vaše odmítnutí může mít za následek značné nepříjemnosti nejen pro vás, ale i pro všechny, kdo s vámi přijeli. Silnějším není nikdy radno odporovat. Jistě to nebude nic nebezpečného tam jít; zřejmě jen zapomněli na nějakou formalitu.“

Ostatní se k němu připojili, prosili ji, přemlouvali, zapřísahali, až ji nakonec přesvědčili; všichni se totiž báli, že by jim taková umíněnost mohla přivodit všelijaké nesnáze. Nakonec řekla:

„Ale dělám to jen kvůli vám!“

Hraběnka ji vzala za ruku:

„Však my vám také za to budeme vděční!“

Odešla ven. Čekali s večerí na ni, až se vrátí.

Každý litoval, že nezavolali jeho namísto té prudké a unáhlené ženské, a v duchu si připravoval všelijaké podlézavé fráze pro případ, že by došlo také na něho.

Asi za deset minut se vrátila nazpět, rozzlobená, celá rudá, vzteky jen soptěla.

„Chlap jeden nestydatá!“ vypravila ze sebe.

Všichni se kolem ní shlukli a snažili se vyzvědět, co na ní chtěl, ale ona neříkala nic. Až když hrabě stále naléhal, odpověděla velmi důstojně

„Ne, o tom nemohu mluvit, ostatně vás se to netýká.“

Sesedli se tedy kolem hluboké polévkové mísy, z níž se šířila zelná vůně. Vzdor tomu poplachu byla večere veselá. Ctihodné sestry i manželé Loiseauovi si ze šetrnosti objednali mošt, byl ostatně docela dobrý. Ostatní si dali víno a Cornudet si poručil pivo. Měl svůj zvláštní způsob, jak otevřít láhev a nalévat pěnicí tekutinu do nakloněné sklenice, z níž nespouštěl oči, a nakonec ji zvedl i s nápojem proti světlu, aby mohl vychutnat i barvu. Když pil, tu se mu dlouhý plnovous, mající úplně stejný odstín jako jeho milovaný nápoj, jako by chvěl něhou; očima šilhal, aby neztratil sklenici z dohledu, a vypadal při tom, jako by plnil výlučné poslání, k němuž byl jedinečně stvořen. Zdálo se, že se mu v mysli navzájem prostupují a snoubí obě veliké vášně, ovládající celý jeho život, totiž světlé pivo a revoluce; a on bezpochyby nemohl vychutnat jedno, aniž při tom pomyslel zároveň i na druhé.

Pan Follenvie se ženou večereli až na druhém konci stolu. Hostinský funěl, jako když z porouchané lokomotivy uniká pára; dýchání ho příliš namáhalo, než aby mohl při jídle ještě mluvit. Zato jeho žena, ta neumlkla ani na chvíli. Vyprávěla všechny své dojmy, když sem přišli Prušáci, co dělali a co říkali. Nemohla je ani cítit především proto, že jí stojí peníze, a za druhé proto, že má dva syny na vojně. Obracela se především na hraběnku, protože jí lichotilo, že může mluvit s urozenou paní.

Potom ztišila hlas a začala říkat všelijaké choulostivé věci. Manžel ji co chvíli přerušoval; „Ženo,

udělala bys lépe, kdybys mlčela.“ Ona si toho však vůbec nevšimla a mluvila dál:

„Jak vám říkám, milostivá paní, vždyť tihle lidé neumějí jíst nic jiného než brambory a vepřové anebo vepřové a brambory. A nemyslete si, že jsou čistotní. To teda nejsou! Nadělají, s vodpuštěním, všude. A kdybyste je viděla, jak celé hodiny a celé dny execírujou! Jsou vám všichni pohromadě tamhle na poli – a pochodem v chod, a čelem vzad, a tady zatočit, a tamhle zatočit, a pořád dokola. – Kdyby při tom alespoň pracovali na poli anebo si tam u nich doma spravili silnice! – Ale to oni ne, říkám vám, milostpaní, tihle vojáci nejsou vůbec nikomu k užitku. To je musí jen chudej člověk živit, a oni přitom nic jiného nedělají, než že se učí vraždit. Já jsem jenom obyčejná stará ženská a nemám žádné školy, ale když vidím, jak si od rána do večera vybíjejí sílu jenom na tom přešlapování, víte, tak si říkám: když si lidé vymýšlejí tolik nových věcí jenom proto, aby byli prospěšní, proč si zas jiní dávají takovou námahu, aby mohli co nejlíp škodit! Nemám pravdu? Není to hanba, zabíjet lidi, ať už jsou to Prušáci nebo Angličané, Poláci nebo Francouzi? – Jestli zabijete někoho proto, že vám ublížil, špatně děláte, protože vás za to odsoudí; ale když někdo střílí naše chlapce jako zvěř puškami, dobře dělá, protože za to ještě dostane metál ten, kdo jich postřílí nejvíc. – Ne, víte, tohle já nikdy nepochopím.“

Cornudet se ozval:

„Válka je barbarství, když někdo napadne mírumilovného souseda; ale když bráníme vlast, pak je to svatá povinnost.“

Hostinská sklopila hlavu:

„Ano, když se někdo brání, to je jiná; ale neměli by se zabít především všichni králové, co ty války vedou jen pro svoje potěšení?“

Cornudetovi zaplály oči:

„Výborně, občanko!“ řekl.

Pan Carré-Lamadon se zabral do úvah. Třebaže byl fanatickým ctitelem slavných vojevůdců, zdravý selský rozum té hostinské ho přiměl zamyslet se nad tolika zahálejícími a tudíž ztrátovými pažemi, nad tolika pracovními silami, které jsou neproduktivně udržovány. Jaký blahobyt by mohly v zemi vytvořit, kdyby jich bylo využito k výstavbě velkých průmyslových podniků, na jejichž vybudování bude jinak třeba čekat ještě celá staletí.

Loiseau zatím vstal ze svého místa a šel si potichu pohovořit s hostinským. Tlustoch se smál, kašlal, chrchlal; obrovské břicho se mu při Loiseauových žertech radostí natřásalo, a koupil si na jaro, až Prušáci odtáhnou, šest soudků červeného.

Hned po večeri šli všichni spát, protože byli úplně utrmácení.

Jediný Loiseau, který si ledasčeho povšiml, nechal manželku ulehnout, potom však šel ke klíčové dírce a střídavě na ni tiskl oko i ucho, aby odhalil, jak říkal, „tajemství chodby“.

Asi za hodinu uslyšel zašustění, honem se podíval a uviděl Kuličku; v modrém kašmírovém županu s

bílými krajkami vypadala ještě zaoblenější. Držela v ruce svícen a mířila k oněm velkým číslicím na konci chodby. Náhle se však vedle pootevřely jedny dveře, a když se po několika minutách vracela zpět, šel za ní Cornudet bez kabátu, jen v kalhotách a opásaný šlemi. Tiše si něco říkali, pak se zastavili. Zdálo se, že Kulička mu rázně zakazuje, aby šel za ní do pokoje. Loiseau naneštěstí nerozuměl, co si povídají, ale když se nakonec začali přít hlasitěji, podařilo se mu tu a tam něco pochytit. Cornudet nechtěl odejít a rozhorloval se. Říkal:

„No tak, nebuďte přece hloupá, co vám to udělá?“

Kulička se tvářila pohoršeně; odpověděla:

„Ne, milý drahý, za jistých okolností se něco takového nesluší; a pak, tady by to byla hanba.“

Zřejmě nechápal a zeptal se proč. Tu se Kulička rozčilila a řekla mu ještě hlasitěji:

„Proč? Vy nechápete proč? Když tu spí pod jednou střechou Prusači, možná že zrovna ve vedlejším pokoji?“

Cornudet už neřekl nic. Tato lekce od veřejné holky, která se z vlastenecké cudnosti nechtěla dát pomilovat, když je nablízku nepřítel, v něm asi znovu probudila ochabující důstojnost, neboť ji jen políbil a pak po špičkách zmizel ve svém pokoji.

Loiseau, celý rozpálený, se odtrhl od klíčové dírky, udělal po pokoji baletní skok, navlékl si hedvábnou noční čepičku a vklouzl pod pokrývku, kde ležela tvrdá kostra jeho manželky; probudil ji políbením a zašeptal:

„Máš mě ráda, drahoušku?“

Pak teprve celý dům ztichl. Ale zanedlouho se odněkud z neurčitěho směru – mohlo to být ze sklepa právě tak jako z pudy – ozvalo mocné, jednotvárné, pravidelné chrápání, temné a táhlé dunění, jako když se otřásá přetopený parní kotel. Pan Follenvie spal.

Protože bylo dohodnuto, že druhý den vyjedou v osm, sešli se všichni ráno v kuchyni; ale dostavník, s vysokou sněhovou čepicí na střeše, stál uprostřed dvora opuštěný, bez koní a bez kočího. Toho marně hledali ve stáji, na seníku, v kůlně. Muži se tedy usnesli, že se vydají na průzkum po okolí, a vyšli ven. Octli se na náměstí, vzadu stál kostel, po obou stranách nízká stavení a v nich bylo vidět pruské vojáky. První, kterého spatřili, škrábal brambory. Druhý, kousek dál, drhnul podlahu v holičském krámku. Další, vousáč zarostlý až po uši, houpal na kolenou plačící dítě, mazlil se s ním a pokoušel se je utišit. A tělnaté venkovanky, jejichž muži byli „ve válce“, ukazovaly posušky poslušným vítězům, co je ještě třeba udělat: naštípat dříví, postavit na polévku, semlít kávu. Jeden z nich dokonce své hostitelce, nemohoucí stařence, pral prádlo.

Hrabě se udiveně zeptal kostelníka, vycházejícího právě ze sakristie, co si o tom má myslet. Starý pálený kostelník mu odpověděl:

„Ech, tihleti nejsou zlí. Prý to nejsou ani opravdoví Prušáci. Jsou odněkud odjinud, nevím ani odkud; a všichni nechali doma taky ženu a děti. Ta válka pro ně není žádná slast, dejte pokoj! Dám za to krk, že tam u nich doma je taky oplakávají. A bude z té války u nich zrovna taková bída jako u nás. Tady ještě na tom

nejsme zatím tak zle, protože tihle nikomu neubližují a pracují, jako kdyby byli doma. Víte, milej pane, mezi chudejma lidma si musí jeden druhýmu pomáhat... To jenom panstvo chce pořád válčit.“

Cornudeta pohoršilo, že tu poražení žijí s vítězi v tak dobré shodě, a odcházel pryč; raději prý zůstane v hostinci. Pan Loiseau pronesl žertovnou poznámku: „Zvyšují populaci!“ A pan Carré-Lamadon pronesl vážnou poznámku: „Napravují, co napáchali.“ Ale kočího pořád nemohli nalézt. Nakonec ho objevili v místním výčepu, jak se bratří u stolu s osobním sluhou německého důstojníka. Hrabě se do něho pustil:

„Víte, že jste měl příkaz v osm hodin zapřáhnout?“

„Jó, to ano, ale pak jsem zas dostal jiný.“

„Jaký?“

„Abych nezapřahal vůbec.“

„A kdo vám to nařídil?“

„Ten pruský důstojník.“

„Proč?“

„Jó, to nevím. Jděte se ho zeptat. Mám zakázáno zapřahat, tak nezapřahám. A basta.“

„On sám vám to řekl?“

„Ne, vyřídil mi to hostinský, že je to od něho rozkaz.“

„Kdy?“

„Včera večer, než jsem šel spát.“

Ptali se po panu Follenviovi, ale služebná jim odpověděla, že pán kvůli záduše nevstává nikdy dřív než v deset hodin. Dokonce prý přísně zakázal, že ho nikdy nesmí nikdo budit dřív, leda kdyby hořelo.

Chtěli tedy mluvit s důstojníkem, ale to prý je naprosto vyloučeno, třebaže bydlí v hostinci, protože civilní záležitosti s ním může projednávat jedině pan Follenvie. A tak tedy čekali. Ženy zas odešly zpátky do svých pokojů a zaměstnávaly se tam všelijakými svými drobnostmi.

Cornudet se uvelebil v kuchyňském výklenku u vysokého krbu, v němž plápolal velký oheň. Dal si tam přinést kavárenský stolec, láhev piva a vytáhl dýmku, která se mezi demokraty těšila téměř stejné vážnosti jako on sám, jako by tím, že slouží Cornudetovi, sloužila zároveň i vlasti. Byla to překrásná pěnovka, skvostně zakouřená, zčernalá stejně jako zuby jejího pána, ale nádherně páchnoucí, prohnutá, lesklá, dokonale sedící v ruce a tvořící nezbytný doplněk ke Cornudetovu obličejí. Seděl nepohnutě s očima upřenýma střídavě do plamenů v krbu anebo na čepici pěny, usazené na jeho sklenici; a pokaždé, když se napil, prohrábl se uspokojeně dlouhými hubenými prsty v dlouhých umaštěných vlasech a olizoval si vousy, na nichž uvázla pěna.

Loiseau se pod záminkou, že se jde trochu provětrat, vypravil prodávat víno do místních výčepů. Hrabě s továrníkem se pustili do politické debaty. Dohadovali se, co teď Francii čeká. Hrabě věřil v prince Orleánské, továrník zas v nějakého dosud neznámého hrdinu, který se objeví, až už se všechno bude zdát ztraceno, a zachrání zemi. Nějaký nový Du Guesclin, nebo možná Johanka z Arku; anebo snad nějaký nový Napoleon I.? Ach, kdyby jen císařský princ nebyl tak mladičkový! Cornudet je poslouchal a

jen se usmíval jako někdo, kdo je dokonale zasvěcen do budoucího dění. Jeho dýmka šířila libou vůni po celé kuchyni.

S úderem desáté hodiny se objevil pan Follenvie. Hned ho zasypali otázkami; ale mohl jim jen několikrát po sobě, pokaždé doslova stejně opakovat: „Důstojník povídal: Pane Follenvie, zakážete, aby se zítra zapřahalo do vozu těm cestujícím. Nesmějí odejet dřív, než k tomu dám souhlas, rozumíte. Jasně?“

A tak chtěli mluvit s důstojníkem. Hrabě mu poslal navštívenku, na niž i pan Carré-Lamadon připsal své jméno se všemi tituly. Prušák vzkázal, že ty dva přijme, až se naobědvá, to znamená kolem jedné hodiny.

Přišly dámy a všichni trochu pojedli vzdor obavám, které je trápily. Kulička vypadala jako nemocná, a byla neobyčejně rozrušená.

Když dopijeli kávu, přišel pro „ty pány“ důstojníkův sluha.

Loiseau se k nim připojil, ale když chtěli s sebou vzít i Cornudeta, aby jejich návštěva měla ještě okázalejší ráz, demokrat hrdě prohlásil, že nikdy nehodlá mít jakékoliv styky s Němci, načež se znovu uchýlil do výklenku u krbu a poručil si další láhev piva.

Tři pánové tedy vyšli po schodech nahoru a byli uvedeni do nejlepšího pokoje v hostinci; tam je přijal důstojník, rozložený v křesle s nohama na krbové římse, kouřící dlouhou porcelánovou dýmku a zahalený do ohnivě rudého županu, ukradeného

zřejmě v opuštěném příbytku nějakého měšťana, libujícího si v nevksu. Nevstal, na pozdrav neodpověděl, ani se na ně nepodíval. Byl to nádherný exemplář krobiánského oficíra vítězné armády.

Po nějaké chvíli konečně řekl:

„Co si přejeté?“

„Rádi bychom jeli dál, pane,“ ujal se slova hrabě.

„Ne.“

„Směl bych se zeptat, proč nesmíme odejet?“

„Protože já nechci.“

„Dovoluji si vás zdvořile upozornit, že váš vrchní velitel nám udělil povolení k cestě do Dieppu; a není mi známo, že bychom se byli dopustili něčeho, co by si zasluhovalo tak přísného opatření z vaší strany.“

„Já nechci... a to stačí... Můžete jít.“

Všichni tři se uklonili a zase odešli.

Odpoledne strávili v žalostné náladě. Nikdo nechápal, co si ten Němec vzal do hlavy, a na mysl jim přicházely nejroztodivnější hrůzostrašné myšlenky. Všichni se točili jen v kuchyni, tam to donekonečna přemílali, a vymýšleli si všelijaké nejnepravděpodobnější dohady. Možná, že si je tu chtějí nechat jako rukojmí – ale co by tím sledovali? – Nebo je chtějí odvést do zajetí? Anebo spíš na nich budou chtít obrovské výkupné? Při tom pomyšlení je zachvátilo zděšení. Největší hrůzu měli ti, kdo byli nejbohatší; už se viděli, jak musí tomu nestydatému oficírovi vysázet na dlaň celé pytle zlaťáků, aby si vykoupili život. A už si lámali hlavu vymýšlením nějaké přijatelné lži, jak zakrýt své bohatství a udělat ze sebe chudáky, co největší chudáky. Loiseau si

odepjal řetízek od hodinek a schoval ho do kapsy. Když se začalo stmívat, vzrostly jejich obavy ještě víc. V kuchyni rozsvítilo služebnictvo lampu, a protože do večere zbývaly ještě dvě hodiny, navrhla paní Loiseauová, aby si zahráli jedenatřicet. Alespoň prý přijdou na jiné myšlenky. Všichni byli pro. Dokonce i Cornudet si přisedl a z ohledů k dámám uhasil dýmku.

Hrabě zamíchal karty – rozdal – Kulička měla jedenatřicet v ruce; a zanedlouho se všichni tak zabrali do hry, že zapomněli na obavy, které je pronásledovaly. Cornudet si všiml, že manželé Loiseauovi si dávají pod stolem znamení a podvádějí.

Když se chystali zasednout k večeři, objevil se pan Follenvie a svým chraplavým hlasem se přede všemi zeptal:

„Pan pruský důstojník se nechává slečny Alžběty Roussetové ptát, jestli si to pořád ještě nerozmyslela.“

Kulička zůstala stát, že by se na ní krve nedořezal; ale vzápětí zbrunátněla a tak se zalkla zlostí, že ani promluvit nemohla. Konečně vybuchla:

„Vyřídte tomu dobytku, tomu praseti nestydatému, té mrše prušácké, že nebudu chtít nikdy, rozumíte, nikdy, nikdy!“

Tlustý hospodský zase odešel. Tu se všichni kolem Kuličky shlukli, začali se jí vyptávat a naléhat na ni, aby jim řekla, co že to na ní včera chtěl. Zpočátku se bránila, ale pak se nechala unést hněvem: „Co chce?... Co chce?... Vyspat se se mnou chce!“ vykřikla. Nikdo se nad tím výrazem ani nepozastavil, takové zavládlo rozhořčení. Cornudet postavil sklenici na stůl tak

prudce, že se rozbila. Jeden přes druhého svorně odsuzovali sprostotu toho nestydatého žoldáka, všechny ovládl spravedlivý hněv, všichni se cítili zajedno v odporu, jako kdyby každý z nich měl sám přinést část té oběti, vyžadované na Kuličce. Hrabě prohlásil s ošklivostí, že tihle lidé se chovají úplně stejně jako někdejší barbaři. A především ženy mluvily s Kuličkou velmi něžně a horlivě jí dávaly najevo, jak ji litují. Ctihodné sestry, které se ukazyvaly jen u jídla, klopily zrak a neříkaly nic.

Když se první vztek trochu utišil, pustili se přece jen do večere; ale mluvilo se málo, každý přemýšlel.

Dámy se záhy odebraly na lože, páni si zapálili a sesedli se na partičku, k níž přizvali i pana Follenvia, protože měli v úmyslu z něho vytáhnout nějaké rozumy, jak by to měli nejlépe navléknout, aby oficíra oblomili. Ale hostinský neměl myšlenky na nic jiného než na hru, ani je neposlouchal, na nic neodpovídal a pořád jen vedl svou: „Tak hrajeme, pánové, hrajeme!“ Byl tak zabrán do karet, že zapomínal i chrchlat, takže se mu z prsou chvílemi ozývaly celé varhanní variace. Jeho hvízdající plíce přehrávaly celou škálu záduchy, od vážných hlubokých tónů až po vysoký pískot, jako když se mladý kohoutek učí kokrhát.

Odmítl dokonce jít spát, když pro něho přišla žena, která se už ospalostí sotva držela na nohou. Odebrala se tedy sama, protože byla „ranní“ a vstávala vždy se sluncem, kdežto její muž byl naopak „večerní“ a vždycky si rád zaponocoval s kumpány. Zavolal za ní jen: „Postav mi žlutkové mléko k teplu!“ a znovu se zabral do hry. Když však pánové zjistili, že z něho

doopravdy nic nevypáčí, prohlásili, že už je čas do postele, a šli si lehnout.

Druhý den vstávali všichni cestující zase dost časně, s jakousi neurčitou nadějí, že se něco stane, s rostoucí touhou odejet odtud, a zároveň s hrůzou při pomyšlení, že by měli v této zaplivané hospodě strávit další den.

Ale běda, koně pořád stáli ve stáji a kočího zas nebylo nikde vidět. Z nedostatku jiné činnosti šli na dvůr a obcházelí kolem dostavníku.

Oběd byl věru neveselý; zdálo se, že nastalo vůči Kuličce jisté ochlazení a že ráno, jež bývá moudřejší večera, je přimělo změnit poněkud názor. Div že teď nebyli nakvašení, že ta holka nepřišla v noci potají za Prušákem a neuchystala jim na ráno příjemné překvapení. Vždyť by to tak bylo nejjednodušší! A nikdo se o tom nemusil dovědět. Mohla zachovat dekorum a přimět třeba oficíra, aby druhý den prohlásil, že se nad nimi prostě slitoval. Pro ni to přece vůbec nic neznamená!

Ale nikdo se k takovýmto myšlenkám ještě neodvážil přiznat nahlas.

Odpoledne, protože se k smrti nudili, navrhl hrabě malou procházku po okolí. Všichni se pečlivě oblékli a vyrazili ven, až na Cornudeta, ten že prý raději zůstane v teple, a kromě jeptišek, které trávilý všechen čas v kostele nebo u faráře.

Mráz, který byl den ode dne citelnější, je neúprosně štípal do nosu i do uší; prochládlé nohy tak bolely, že se z každého kroku stávalo utrpení; a když se před nimi konečně rozevřela širá krajina, připadala jim pod

tím nekonečným bílým přikrovem tak příšerně smutná, že je zamrazilo v duši a srdce se jim sevřelo; všichni se raději hned obrátili nazpět.

Čtyři ženy kráčely napřed; tři pánové vpovzdálí za nimi.

Loiseau, který se dovtípil, nač každý myslí, najednou z ničeho nic nadhodil, zda je ta „coura“ ještě dlouho nechá trčet v tomhle hnízdě. Hrabě, nezapomínající nikdy na dvornost, prohlásil, že tak velkou oběť nelze na žádné ženě žádat a že by na to musila jediné ona přijít sama od sebe. Pan Carré-Lamadon podotkl, že v případě, kdyby Francouzi podnikli protiútok od Dieppu, jak se o tom pořád mluví, došlo by k srážce nejpravděpodobněji zde v Tôtes. Po této připomínce se ostatní dva pánové zatvářili velmi starostlivě. „Což kdybychom uprchli pěšky?“ navrhl Loiseau. Hrabě pokrčil rameny: „Na to není ani pomyšlení, v tomhle sněhu a když tu máme ženy. A pak, ihned by nás pronásledovali, za deset minut by nás měli, přivedli nazpět jako zajatce a pak bychom byli vydáni vojákům na milost a nemilost.“ Byla to pravda; už mlčeli.

Dámy se bavily o módě, ale jako by se musily přemáhat; jako by mezi nimi něco leželo.

Znenadání se na druhém konci ulice objevil oficír. Proti zasněženému obzoru se zřetelně rýsovala jeho vysoká vosí postava v uniformě. Vykračoval si s roztaženými koleny onou zvláštní chůzí důstojníků, kteří se snaží, aby si neušpinili pečlivě nablýskané rajtky.

Dámám se zlehka uklonil, když je míjel, a pány si změřil pohrdavým pohledem; ti si ostatně zachovali hrdost a nesmekli, třebaže Loiseau už zvedal ruku ke klobouku.

Kulička až po uši zrudla, a ostatní tři vdané dámy cítily jako něco velmi pokořujícího, že je ten voják potkal ve společnosti té holky, k níž se tak vyzývavě zachoval.

A začaly hovořit o něm, jak vypadá, jaký má obličej. Paní Carré-Lamadonová, která už poznala hezkou řádku důstojníků a mohla tedy o nich mluvit jako znalec, usoudila, že tenhle docela ujde; a dokonce je prý škoda, že není Francouz, protože by z něho byl velmi hezký husar a všechny ženské by za ním dozajista bláznily.

Jakmile byli nazpět v hostinci, nevěděli najednou, co dělat. Tu a tam padla dokonce kousavá slova kvůli naprosto bezvýznamným maličkostem. Večeře proběhla mlčky a byla krátká; všichni si hned šli lehnout a doufali, že tak zaspí dlouhou chvíli.

Druhý den ráno se sešli u snídaně s unavenými obličejí a podrážděnou myslí. Na Kuličku ostatní ženy skoro ani nepromluvíly.

Ozval se zvonek. Z kostela vyzváněli ke křtu. Kulička měla dítě, měla je na vychování u jakýchsi venkovanů v Yvetotu. Vídala je sotva jednou do roka a nikdy si na ně nevzpomněla, ale teď ji při pomýšlení na novorozeně náhle přepadla tak prudká láska k vlastnímu děcku, že se musila stůj co stůj jít na ten obřad podívat.

Sotva byla za dveřmi, všichni se na sebe podívali a sesedli se blíž k sobě, neboť jim bylo všem zřejmé, že se už jednou musí na něčem usnést. Loiseau nadhodil, že by měli oficirovi navrhnout, aby si tu nechal jen samotnou Kuličku a ostatní nechal odejet.

Vyřízením byl znovu pověřen pan Follenvie, ale skoro vzápětí byl zpátky. Němec, který se dobře vyznal v lidské povaze, ho vyhodil. Stál na svém, že si je tu nechá všechny, dokud jeho přání nebude vyhověno.

Tu paní Loiseauová už neovládla svou sprostou a nízkou povahu a vybuchla: „Tak tu přece nezůstaneme do smrti! Když už ta děvka jednou má takové zaměstnání a dělá to s každým, mám dojem, že ani nemá právo si najednou vybírat, s kým chce a s kým ne. Vždyť, považte, v Rouenu za ní chodil každý, i kočí! Ano, milostpaní, kočí z prefektury! Já to vím dobře, protože on si k nám chodí kupovat víno. A dneska, když by nám měla pomoci z louže, tak se najednou upejpá, děvka jedna usmrkaná! ... Podle mýho se ten důstojník zachoval ještě dost slušně. Možná, že už bůhvíjak dlouho neměl příležitost, a jistě by byl dal přednost nám třem. Ale to ne, on se spokojí s holkou pro všechny. Vdané ženy on respektuje. Považte jen, vždyť je tu neomezeným pánem. Stačilo by, aby řekl: ‚Já chci,‘ a mohl by nás on i vojáci znásilnit!“

Obě dámy lehce zamrazilo. Hezké paní Carré-Lamadonové zasmály oči a trochu zbledla, jako by ji ten důstojník už znásilňoval.

Pánové, kteří rokovali v ústraní, teď přistoupili blíž. Rozlíčený Loiseau navrhoval, aby „tu ničemnici“ vydali nepříteli jako zajatkyni na milost a nemilost. Ale hrabě, potomek tří generací velvyslanců a nadaný zevnějškem diplomata, byl spíš pro obratné vyjednávání. „Měli bychom ji přemluvit,“ řekl.

A tak začali kout pikle.

Ženy se sesedly blíž, ztišily hlas, a zanedlouho už se připojili všichni, každý pronášel své mínění. Mluvílo se ostatně ve vší slušnosti. Hlavně dámy dovedly najít delikátní obraty a půvabné jemné narážky, jimiž se daly zaobalit i ty nejpohoršlivější věci. Dávaly si tak pozor na ústa, že někdo nezasvěcený by z toho byl vůbec ničemu neporozuměl. Ale jelikož ona tenoučká vrstva studu, jíž se obvykle každá dáma ze společnosti zahaluje, byla u nich jen na povrchu, všechny tři si na tomto nemravném dobrodružstvíčku zálibně pochutnávaly, v hloubi duše se nesmírně bavily a cítily se ve svém živlu, když takto kuly milostné pletky se smyslným požitkem labužníka kuchaře, který připravuje pochutnání jiným.

Celá ta historie se jim nakonec zdála tak povedená, že mezi nimi ponenáhu zavládlo všeobecné veselí. Hrabě pronesl několik žertovných poznámek, trochu odvážných, ale dovedl je tak jemně zahalit, že se všichni museli smát. Pak i Loiseau dal k dobru několik vtípů těžšího kalibru, ale nikdo se nad nimi nepozastavil; a všem ovládala mysl ona věta, kterou tak bez obalu vyslovila paní Loiseauová: „Když ta děvka už má takové zaměstnání, proč by si najednou měla vybírat, s kým chce a s kým ne?“ Ba dokonce

roztomilá paní Carré-Lamadonová byla, zdálo se, toho mínění, že na jejím místě by si vybrala zrovna tohohle spíš než koho jiného.

Dlouze a zešíroka začali chystat blokádu jako při obléhání nějaké pevnosti. Každému určili, jakou sehraje úlohu, čím bude argumentovat, jak bude manévrovat. Smluvili celý plán útoku, obchvatů i nenadálých ztečí, aby nakonec donutili tuto živou pevnost přijmout ve svém lůně nepřítele.

Jediný Cornudet se držel stranou, jako by s tím vším nechtěl mít vůbec nic společného.

Všichni do toho byli tak napjatě zabráni, že ani neslyšeli, když se Kulička vrátila. Až hrabě tichounce šeptnul „psst“, a všichni se rázem podívali. Stála před nimi. Rázem zmlkli a z rozpaků si v první chvíli nikdo netroufal na ni promluvit. Jedině hraběnka, která byla ze všech nejostřílenější v přetvářce salónů, se zeptala: „Tak jaké byly křtiny? Pěkné?“

Kulička, ještě trochu vzrušená, jim všechno vypověděla, kdo tam byl, jak se tvářil, dokonce jak to v kostele vypadalo. Nakonec dodala: „Někdy to člověku udělá moc dobře, když se může pomodlit.“

Až do večere však zůstaly dámy jen při tom, že se k ní chovaly velmi mile, aby k nim nabyla větší důvěry a byla pak o to přístupnější jejich radám.

Jakmile si sedli ke stolu, začalo oťukávání pozic. Nejprve se rozhovořili jen tak všeobecně o sebeobětování. Pak uvedli několik příkladů ze starověku: Juditu a Holoferna, vzápětí bez jakéhokoliv přechodu Lukrécii a Sexta, a nakonec Kleopatru, přijímající ve svém loži všechny nepřátelské generály a

proměňující je v ponížené otroky. Pak následovalo prapodivné vypravování, jaké se mohlo zrodit jen v představách těchto polovzdělaných milionářů, vyprávění o tom, jak se římské občanky vydaly do Kapuy, aby ve svém náručí uspaly Hannibala a s ním všechny důstojníky i celé šiky žoldnéřů. Uváděli všechny ženy, které kdy zadržely dobyvatele a ze svých těl učinily bitevní pole, zbraň, nástroj k ovládnutí nepřítele – které kdy svým hrdinným objetím přemohly ohyzdné a nenáviděné válečníky a obětovaly tak svou čistotu pomstě a prospěchu vlasti.

Přišla dokonce řeč v zahalených slovech i na onu vysoce urozenou Angličanku, která prý se dala nakazit jistou odpornou nemocí jen proto, aby jí mohla obšťastnit Bonaparta, ale ten pak zázrakem vyvázl jen díky tomu, že byl při oné osudné schůzce v rozhodující chvíli stížen nemohoucností.

A to všechno se vyprávělo velice slušně a umírněně; chvílemi někdo propukal předstíraným nadšením, které mělo za cíl vzbudit touhu k soutěžení s těmito příklady.

Nakonec to vypadalo, jako by jedinou úlohou ženy na tomto světě bylo neustále se obětovat, ustavičně se vzdávat choutkám zhýralých vojáků.

Obě ctihodné sestry se tvářily, jako by to vůbec neslyšely, a zdálo se, že jsou cele zabráný do hlubokého rozjímání. Kulička neříkala nic.

Celé odpoledne ji nechali přemýšlet. Jenom jí už neříkali jako až dosud „milostivá paní“, ale oslovovali ji „slečno“, aniž kdo vlastně věděl proč; snad si přáli, aby zas o stupínek poklesla ve vážnosti, kterou si

zatím pracně získala, a chtěli jí proto připomenout její zahanbující společenské postavení.

Právě když přinášeli polévku, objevil se znovu pan Follenvie a opakoval stejnou větu jako předešlého dne: „Pan pruský důstojník se nechává slečny Alžběty Roussetové ptát, jestli si to pořád ještě nerozmyslela.“

Kulička stroze odsekla: „Ne.“

U večere pojednou spojenci ochabli. Loiseau se třikrát nehorázně uřekl. Všichni se usilovně snažili najít nějaké nové příklady, ale nemohli už na nic připadnout; když tu hraběnka, možná bez zvláštního záměru, snad jen proto, že cítila jakousi neurčitou potřebu vzdát hold církvi, se začala starší jeptišky vyptávat na význačné události ze života světců. Vždyť mnozí z nich se dopustili činů, které by v našich očích mohly vypadat jako zločin, ale Církev svatá prý takovéto přestupky beze všeho odpouští, pakliže jsou spáchány k slávě boží anebo z lásky k bližnímu. Byl to mocný argument, hraběnka si ho nenechala ujít. A stará jeptiška – buď z tiché dohody, skrytého spojenectví, jež výtečně ovládají všichni, kdo chodí v církevním rouše, anebo prostě jen díky šťastnému neporozumění, díky hlouposti, poskytla jejich spiknutí obrovskou posilu. Všichni si až dosud mysleli, že je bojácná a nesmělá; ukázalo se, že je troufalá, nadmíru řečná a prudká. Tahle jeptiška se nedala zmást nejistými formulacemi kasuistiky, její učení bylo přímé jako železná tyč, její víra nikdy nezakolísala, její svědomí neznalo výčitek. Abrahamova oběť podle ní byla naprosto přirozená, neboť ona sama by na příkaz shůry bez váhání zabila třeba i vlastního otce a matku;

podle jejího názoru prý se nic nemůže znelíbit Bohu, pakliže k tomu vede chvalitebný úmysl. Hraběnka dovedla jaksepatří zužitkovat váhu, již měla posvěcená slova této nečekané spojenkyně, a přiměla ji k poučnému kázání, jež bylo volnou variací na téma „účel světi prostředky“.

Vyptávala se jí:

„Vy tedy soudíte, ctihodná sestro, že Bůh přijímá všechny prostředky a odpouští skutek sám, je-li pohnutka čistá?“

„Zajisté, milostivá; o tom nemůže být pochyby. Čin sám o sobě špatný se často stává záslužným díky pohnutce, jež k němu vede.“

A pokračovaly tak dál, dohadovaly se o vůli boží, předvíдалy dopředu, jak by asi On rozhodl, a zaplétaly Ho do věcí, do kterých mu vpravdě nic nebylo.

Všechno to bylo podáváno zaobaleně, obratně, nevtíravě. Ale každé slovo svaté panny v cípatém čepci znamenalo průlom do pohoršeného odporu Kuličky. Pak se hovor trochu stočil a růženci ověšená jeptiška se rozhovořila o kláštěrech svého řádu, o své abatyši, o sobě samé i o své křehoulinké sousedce, drahé sestřičce Nikefoře. Prý je obě volají do Havru, aby tam přijely ošetřovat stovky vojáků nemocných neštovicemi. Začala ty ubožáky líčit, podrobně popisovala jejich nemoc. A zatímco je tu ten Prušák z pouhého rozmaru takhle zdržuje, umírá možná spousta Francouzů, které by jinak mohly zachránit! Je to prý její obor, ošetřovat vojáky. Byla už na Krymu, v Itálii, v Rakousku, a když začala vyprávět, kterých všech válečných tažení se zúčastnila, ukázalo se

najednou, že je to jedna z takových vojáckých jeptišek, řízných jako rotmistr, které jsou doma ve vojenském ležení, sbírají raněné uprostřed bitevní vřavy a lépe než plukovník dovedou jediným slovem zkrotit neukázněnou tlupu vojáků; opravdová matka pluku; a její rozbrázděný obličej, poďobaný nespočetnými dolíky, vypadal jako obraz krajiny, kudy prošla válka.

Její slova vyvolala tak skvělý účinek, že po ní už nikdo nic neřekl.

Hned po večeři si všichni pospíšili do pokojů a objevili se druhý den až pozdě před polednem.

Oběd byl klidný. Vyčkávali, až sémě, včera zaseté, vzklíčí a přinese ovoce.

Hraběnka navrhla, aby se odpoledne trochu prošli; hrabě, jak bylo smluveno, se zavěsil do Kuličky a zůstal s ní trochu pozadu. Začal k ní promlouvat oním důvěrným, otcovským, trochu přehliživým tónem, jakým usedlí muži obvykle mluví s lehkými děvčaty, oslovoval ji „milé dítě“ a dával jí jaksepatří najevo nadřazenost svého společenského postavení i své neposkvrněné počestnosti. Hned od počátku přešel k jádru věci:

„Tak vám je milejší, abychom zůstali všichni trčet zde, kde nám hrozí, stejně jako vám, všelijaké ukrutnosti, jichž by se pruská vojska po prohrané bitvě jistě dopouštěla, než abyste svolila k jistému ústupku, jakých už jste při vašem životě učinila nespočet?“

Kulička na to nic neřekla.

Přesvědčoval ji po dobrém, rozumovými vývody, zaútočil i na její city. Uměl zůstat „panem hrabětem“ a

přítom se k ní, když bylo třeba, choval i dvorně, tu a tam jí složil poklonu, zkrátka byl velmi milý. Nadšeně se rozhovořil o tom, jakou službu by jim všem prokázala, jak by jí za to byli vděční; pak najednou přešel do žertovného tykání: „Ale stejně ti řeknu, víš, měl by se čím chlubit, že se pomiloval s hezkou holkou, jakých tam u nich doma mnoho nenajde.“

Kulička na to vůbec nic neřekla a připojila se k ostatním.

Sotva se vrátili, odešla nahoru do svého pokoje a už se neukázala. Znepokojení dosáhlo vrcholu. Co udělá? To bude nadělení, jestli bude vzdorovat dál!

Odbila hodina večere; čekali na ni marně. Tu vešel pan Follenvie a vyřizoval, že slečně Roussetové není dobře a že mohou zasednout ke stolu bez ní. Všichni nastražili uši. Hrabě přistoupil k hostinskému a potichu se ho zeptal:

„Tak co?“

„Dobré je to.“

Nahlas neřekl hrabě ostatním nic, protože byl slušně vychovaný; ale zlehka jim přikývl hlavou. Ze všech hrudí se vydral povzdech úlevy a na tvářích se objevila radost. Loiseau vykřikl: „I safraporte, tak to dám k dobru šampaňské, jestli se v tomhle podniku ještě nějaké najde!“ A jeho manželka propadla zděšení, když se hostinský vzápětí objevil a nesl čtyři láhve. Najednou byli všichni sdílní a hluční, všechny ovládla rozpustilá veselost. Hrabě jako by si teprve teď povšiml, že paní Carré-Lamadonová je velmi půvabná, a továrník zas skládal poklony hraběnce. Rozproudila se živá, veselá zábava, samý vtíp.

Loiseau se najednou úzkostlivě zatvářil, zvedl ruce a vykřikl:

„Ticho!“

Všichni udiveně zmlkli, málem se až polekali. Loiseau dělal, jako že poslouchá, oběma rukama jim dával znamení, aby byli zticha, podíval se na strop, znovu se zaposlouchal, a nakonec úplně klidným hlasem pronesl:

„Upokojte se, všechno je v nejlepšího pořádku.“

Ostatní se chvíli rozpakovali tomu porozumět, ale nakonec jim přeběhl po tváři úsměv.

Asi za čtvrt hodiny Loiseau stejný vtíp opakoval, a pak ještě za večer několikrát. Tvářil se, jako by mluvil k někomu v pokoji nad nimi a udílel mu všelijaké dvojsmyslné rady, jaké se mohly zrodit jen v jeho hlavě obchodního cestujícího. Chvillemi zesmutněl a povzdechl si:

„Chudák holka!“

Anebo zas vztekle zavrčel mezi zuby: „Jedeš, ty Prušáku jeden!“

A za chvíli zas, když už na to všichni přestali myslet, vykřikl několikrát úpěnlivě: „Dost! Už dost!“ a vzápětí dodával, jen tak jakoby pro sebe: „Jen aby z toho neměla smrt, vždyť nám z ní ten lotr už vůbec nic nenechá!“

Třebaže to byly žalostně nevkusné vtípy, všichni se jim smáli a nikdo se neurazil, neboť jako všechno, i pohoršení bývá závislé na prostředí; a teď se kolem nich poznenáhlu vytvořilo ovzduší nabitě kluzkými představami.

Při zákusku už i ženy dělaly všelijaké duchaplné a jemně zahalené narážky. Všem jim svítily oči; mnoho toho vypili. Hrabě, který i v rozpustilých chvilkách dovedl zachovat vznešenou a důstojnou tvář, pronesl přirovnání, které mělo velký úspěch: prohlásil, že prožívají radost jako ztroskotanci na severním pólu, když se zima chýlí ke konci a když se před nimi znovu otvírá cesta k jihu.

Rozpálený Loiseau vstal a pozvedl číši šampaňského: „Připíjím na naše vysvobození!“

Všichni vstali a tleskali. Ba i obě jeptišky, když je k tomu dámy vyzvaly, se odhodlaly omočit rty v pěnivém víně, kterého ještě nikdy neokusily. Prohlásily, že je to trochu podobné šumivé limonádě, ale že je to lahodnější.

Loiseau vystihl situaci:

„Škoda, že tu není piano, mohli jsme si skočit čtverylku!“ Jen Cornudet stále nic neříkal, nehnul ani brvou. Zdálo se naopak, jako by byl zahloubán do smrtelně vážných úvah; chvílemi se zuřivě popotahoval za dlouhý plnovous, jako by si ho chtěl ještě víc vytáhnout do délky. Když se konečně k půlnoci společnost chystala rozejít, vrávorající Loiseau mu poklepal na břicho a koktavě se ho zeptal:

„Občane, s vámi dnes není vůbec žádná legrace; jak to, že nic neříkáte?“

Ale Cornudet zvedl prudce hlavu a změřil si všechny přítomné hrozivě planoucímá očima: „Říkám jen to, že jste se všichni dopustili hanebnosti!“

Vstal, došel ke dveřím, tam ještě jednou opakoval: „Hanebnosti!“ a zmizel.

Zpočátku je to všechny opařilo. Loiseau se nevzmohl na slovo a zůstal přihloupě stát; ale vzápětí se vzpamatoval a začal se svíjet smíchy: „Jsou příliš kyselé, kamaráde. Příliš kyselé hrozny!“ opakoval několikrát po sobě.

Protože mu nikdo nerozuměl, začal vyprávět, co věděl o „tajnostech chodby“. Tu se ozvaly výbuchy veselí. Dámy se bavily, až se mohly potrhat. Hrabě s panem Carré-Lamadonem smíchy plakali. Ani věřit tomu nechtěli.

„Cože? Víte to jistě? On chtěl...“

„Vždyť vám povídám, že jsem ho viděl.“

„A ona odmítla...“

„Poněvadž vedle v pokoji spal Prušák.“

„To není možné.“

„Vždyť vám to přísahám.“

Hrabě nemohl smíchy popadnout dech. Továrník se oběma rukama držel za břicho. Loiseau pokračoval:

„A tak chápete, že mu dnes večer není do smíchu!“

A všichni tři znovu vybuchli, už se ani nemohli smát, jen se zajíkali.

Potom se konečně rozešli. Ale paní Loiseauová, která si v pichlavosti nezdala s kopřivou, si nemohla ještě před spaním odpustit jedovatou poznámku; upozornila manžela, jestli si všiml, jak „ta fíflena“, paní Carré-Lamadonová, celý večer bledla závistí.

„Víš, když ženská blázní za uniformou, tak je jí úplně jedno, jestli je to Francouz nebo Prušák. Panebože, je to ale spoušť!“

A celou noc se po setmělé chodbě ozývalo jakési šustění, všelijaké sotva slyšitelné zvuky, jako když

někdo špitne, přeběhne bosou nohou, tu a tam tichounce zapraská podlaha. A zřejmě všichni usnuli až velmi pozdě, protože pod dveřmi pokojů ještě dlouho probleskovaly pruhy světla. Šampaňské prý mívá takové účinky; říká se, že je po něm neklidný spánek.

Druhý den ráno se sníh oslnivě skvěl v bledém zimním slunci. U vrat čekal dostavník, konečně zapřažený, a mezi nohama šesti koní se důstojně procházelo celé hejno bílých holubů s růžovými očima a černou tečkou uprostřed; naparovali se pod hustým peřím a sháněli si živobyty v kouřícím trusu, který rozklovávali.

Na kozlíku si pokuřoval z dýmky kočí, zachumlaný do ovčího kožichu, a všichni cestující, celí rozzáření, si ještě v rychlosti objednávali zásoby jídla na zbytek cesty.

Čekalo se jen na Kuličku. Konečně vyšla.

Vypadala trochu zmateně, zahanbeně. Vykročila nesměle k ostatním cestujícím, ale ti se všichni jako na povel otočili a dělali, jako by ji ani neviděli. Hrabě důstojně nabídl své ženě rámě a odváděl ji dál z tohoto nečistého sousedství.

Kulička zůstala ohromeně stát; pak sebrala všechnu odvalu, přistoupila k paní továrníkové a pokorně zašeptala: „Dobré jitro!“ Továrnice však jen povýšeně přikývla a změřila si ji jako uražená ctnost. Všichni se tvářili, jako by byli velmi zaneprázdněni, a hleděli se držet od ní dál, jako by v sukních roznášela nákazu. Pak se najednou nahrnuli do vozu; Kulička nastoupila

až naposled, sama, a v tichosti usedla zas na stejné místo, na němž seděla první den cesty.

Dělali, jako by ji neviděli, jako by ji neznali; jen paní Loiseauová si ji zpovzdálí pohoršeně přeměřila a polohlasně řekla svému muži: „Štěstí, že nesedím vedle ní!“

Těžký dostavník se pomalu dal do pohybu a vyjel na další cestu.

Zpočátku vůbec nemluvili. Kulička se neodvažovala zvednout oči. Cítila spravedlivou zlost na všechny, kdo tu vedle sedí, a zároveň se cítila pokořena tím, že povolila a že se nechala pošpinit objetím toho Prušáka, jemuž ji tak pokrytecky vehnali do náruče.

Ale hraběnka si pospíšila prolomit trapné mlčení a otočila se k paní Carré-Lamadonové:

„Mám ten dojem, že se znáte s paní d’Etreilles?“

„Zajisté; je to má přítelkyně.“

„Ó, to je příjemná dáma!“

„Skutečně okouzlující. Opravdová elita, ostatně je velice vzdělaná a umělkyně tělem i duší. Skvěle zpívá a dokonale kreslí.“

Továrník se dal do řeči s hrabětem, a mezi řinčením třesoucích se okének bylo tu a tam slyšet slova: „Kupón – splatnost – prémie – úvěr.“

Loiseau, který v hospodě potají štípl balíček starých karet, skrz naskrz promaštěných pětiletým povalováním po špinavých stolech, začal hrát s manželkou partičku bézy.

Ctihodné sestry se chopily dlouhých růženců, které jim visely za pasem, obě zároveň se pokřížovaly, a vzápětí už se jim rty překotně rozhýbaly, čím dál tím

rychleji, jako kdyby mezi sebou závodily v drmolení otčenášů; občas políbily nějakou medaili, pak se pokřižovaly a drmolily dál.

Cornudet seděl zamyšleně, bez hnutí.

Asi po třech hodinách jízdy Loiseau shrábl karty. „Začínám mít pomalu hlad,“ prohlásil.

A jeho žena sáhla po balíčku, převázaném provázkem. Vytáhla z něho kus studené pečeně, rozkrájela ji úhledně na tenké rovné plátky a oba se pustili do jídla.

„Což kdybychom se také najedli,“ navrhla hraběnka. Její sousedé souhlasili, a tak vybalila zásoby, uchystané společně pro obě domácnosti. V podlouhlé míse, na jejímž víku byl porcelánový zajíc na znamení, že uvnitř spočívají zapečené zaječí pozůstatky, se objevila vydatná šťavnatá paštika, na níž bílé proužky slaniny přetínaly tmavohnědé zaječí maso, smíšené i s jiným jemně mletým masem. Na utěšené cihle gruyerského sýra, který byl zabalen do novin, zůstal ještě v mazlavém těstíčku otištěn titulek „Různé zprávy“.

Jeptišky vybalily točený salám, vonící česnekem. Cornudet zabořil obě ruce do objemných kapes svého volného kabátu a vytáhl z jedné kapsy čtyři vejce na tvrdo, ze druhé skrojek chleba. Oloupal skořápku, zahodil ji pod nohy do slámy a zakousl se do vejce; do širokého plnovousu mu padaly drobečky žlutku a svítily tam jako hvězdy na nebi.

Kulička, jak ve spěchu vstávala, nemohla při tom zmatku ani na nic pamatovat; dívala se rozhořčeně na všechny ty lidi, jak se tu teď klidně živí, a dusila se

zlostí. Zpočátku se v ní všechno vzbouřilo spravedlivým hněvem a už otvírala ústa, aby jim pověděla, co si o nich myslí, a ulevila proudu nadávek, které se jí draly na jazyk; ale rozčilení jí tak sevřelo hrdlo, že se ani nezmohla na slovo.

Nikdo se na ni nepodíval, nikdo si na ni ani nevzpomněl. Cítala, jak je bezmocná proti opovržení těch počestných hňupů, kteří jí napřed obětovali a pak odhodili jako nějakou nečistou věc, z níž už nekyne žádný užitek. Tu si připomněla, jak jí hltavě spolykali celý košík, plný dobrot, vzpomněla si na dvě pečená kuřátka, obalená lesklým rosolem, na paštiku, hrušky, čtyři láhve bordeauxského vína; a najednou v ní zuřivost opadla, jako když praskne příliš napjatá struna; ucítala, že má na krajíčku pláč. Že všech sil se snažila přemoci, bránila se tomu, polykala slzy jako dítě, ale slzy se jí tlačily do očí stále víc a víc, zableskly se v koutku víček, zanedlouho jí skanuly z očí dvě veliké kapky a stékaly pomalu po tvářích dolů. Za nimi se už rychleji vyronily další, jako když voda prosakuje ze skály, a začaly pravidelně dopadat na vystouplou křivku jejich kyprých prsou. Seděla stále zpříma, s pohledem upřeným před sebe, tváří nepohnutou a bledou, a doufala, že ji nikdo neuvidí.

Ale hraběnka si jí všimla a šťouchla nepozorovaně do svého muže. Ten jen pokrčil rameny, jako by chtěl říci: „Inu, já za to přece nemohu!“ Paní Loiseauová se pod vousy vítězoslavně usmála a zašeptala: „To pláče hanbou.“

Obě jeptišky se znovu pustily do modlení; předtím však zbývající salám pečlivě zabalily do papíru.

Náhle si Cornudet, který pomalu trávil snědená vejce, natáhl dlouhé nohy pod protější lavičku, zvrátil se pohodlně nazad s rukama zkříženýma na prsou, usmál se, jako kdyby právě připadl na dobrý vtip, a začal si pohvizdovat Marseillaisu.

Všechny obličejy zrudly. Revoluční vlastenecká hymna se ostatním Cornudetovým sousedům zřejmě příliš nezamlouvala. Začali se podrážděně vrtět a tvářili se jako psi, když slyší flašinet a co nevidět se dají do vytí. Cornudet to zpozoroval a hvízdal pořád dál. Chvillemi dokonce pobrukoval i slova:

*Ó svatá láska k rodné
zemi, veď, posil naši
mstící pěst, ó, svobodo,
pojď s námi všemi, pojď s
námi bránit svoji čest!*

Ujížděli teď rychleji, sníh už byl ušlapaný; a po celé úmorné hodiny jízdy až do Dieppu, za kodrcání vozu, do podvečerního šera i do hluboké tmy, která se pak ve voze rozhostila, znělo bez ustání se zběsilou umíněností Cornudetovo mstivé jednotvárné hvízdání, nutilo utrmácené a podrážděné mysli stále znovu sledovat celou píseň od začátku až do konce, a připomínat si její slova, která se při každé její notě chtěj nechtěj vybavovala v paměti.

A Kulička plakala pořád; co chvíli se mezi dvěma slokami ozvalo ztemnělým dostavníkem zavzlykání, které nemohla udržet.